PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

YANGI O‘ZBEKISTONDA YANGI G‘OYALAR VA YANGICHA QARASH ASOSIDA ISHLASHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK MAZMUNI

Zokirova Matluba Xoldarovna

Toshkent viloyati Parkent tumani 16- umumiy o'rta ta'lim maktabi

tarix fani o'qituvchisi

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20098660

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yangi O‘zbekiston sharoitida yangi g‘oyalar, innovatsion tafakkur, tashabbuskorlik, ijtimoiy mas’uliyat va yangicha qarash asosida ishlash madaniyatining nazariy-metodologik mazmuni tahlil qilinadi. Tadqiqotda jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichi faqat iqtisodiy ko‘rsatkichlar yoki tashkiliy islohotlar bilan emas, balki inson kapitali, fuqarolik faolligi, ilmiy dunyoqarash, ma’naviy yangilanish va ochiq boshqaruv tamoyillari bilan uzviy bog‘liq murakkab ijtimoiy-pedagogik jarayon sifatida talqin qilinadi. Maqolada Yangi O‘zbekiston g‘oyasi shaxsning kreativ salohiyatini ro‘yobga chiqarish, ta’lim va mehnat jarayonida natijadorlikni oshirish, milliy qadriyatlarni zamonaviy innovatsion yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirish hamda har bir fuqaroning mamlakat taraqqiyotidagi subyektlik pozitsiyasini kuchaytirish mezoni sifatida yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, yangi g‘oya, yangicha qarash, innovatsion tafakkur, inson kapitali, ma’naviy yangilanish, fuqarolik faolligi, ijtimoiy mas’uliyat, taraqqiyot strategiyasi, kreativ mehnat madaniyati.

Kirish

Kirish. Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining mazmuni bugungi kunda jamiyat hayotining barcha sohalarida yangicha fikrlash, yangicha ishlash, yangicha mas’uliyat va yangicha natijadorlik madaniyatini shakllantirish zarurati bilan belgilanadi. Davlat va jamiyat boshqaruvi, ta’lim, ilm-fan, iqtisodiyot, ma’naviyat, yoshlar siyosati hamda fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatida yangilanish jarayoni oddiy tashkiliy o‘zgarish emas, balki insonning tafakkur tarzi, ijtimoiy xulqi, kasbiy pozitsiyasi va hayotiy maqsadlarini qayta anglashga qaratilgan keng ko‘lamli ijtimoiy-pedagogik hodisadir. Shuning uchun “Yangi O‘zbekistonda yangi g‘oyalar va yangicha qarash bilan ishlamoq kerak” degan fikr zamonaviy shior darajasida emas, balki milliy taraqqiyotning ichki metodologik talabini ifodalaydi. Mazkur talab jamiyat a’zolaridan mavjud muammolarni eski stereotiplar bilan emas, balki dalilga asoslangan tahlil, kreativ yechim, tanqidiy fikrlash, ochiq muloqot va amaliy tashabbus orqali hal etishni talab qiladi.

Yangi O‘zbekistonning strategik taraqqiyot yo‘nalishlarida inson qadrini ulug‘lash, xalqparvar davlat qurish, hududlar kesimida muammolarni chuqur o‘rganish, mahalliy tashabbuslarni inobatga olish va jamoatchilik ishtirokini kuchaytirish g‘oyalari ustuvor o‘rin tutadi. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasida hududlarning muammo va imkoniyatlarini chuqur o‘rganish asosida rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish, muhim loyihalarni mahalliy jamoatchilik ishtirokida muhokama qilish, davlat organlari faoliyati bo‘yicha dasturlarni e’lon qilib borish va jamoatchilik nazoratini kuchaytirish kabi vazifalar belgilanganligi yangicha ishlash madaniyatining institutsional asosini tashkil etadi[1]. Bu holat shuni ko‘rsatadiki, yangi g‘oyalar endilikda faqat nazariy konsepsiya yoki ma’rifiy targ‘ibot vositasi bo‘lib qolmay, balki boshqaruv qarorlarini tayyorlash, ta’lim jarayonini loyihalash, ijtimoiy muammolarni hal qilish va fuqarolarning tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash mexanizmiga aylanmoqda.

Yangi g‘oya tushunchasi mazmunan jamiyatni oldinga olib boruvchi, mavjud ehtiyoj va imkoniyatlar o‘rtasidagi tafovutni bartaraf etishga xizmat qiluvchi, shaxsning bilish, qadriyat, faoliyat

va kommunikativ salohiyatini harakatga keltiruvchi intellektual-ma'naviy kuchdir. Yangicha qarash esa voqelikni faqat odatdagi tajriba mezonlari bilan emas, balki tizimli tahlil, ilmiy asos, istiqbolni ko'ra bilish, innovatsion sinov va ijtimoiy mas'uliyat orqali baholash qobiliyatidir. Shu ma'noda, Yangi O'zbekistonda ishlamoq faqat mehnat vazifasini bajarish emas, balki o'z kasbiy faoliyatini mamlakat taraqqiyoti bilan bog'lash, har bir amaliy harakatda natija, samaradorlik, adolat, ochiqlik va inson manfaatini mezon qilib olishdir. Bunday yondashuv ta'lim tizimida talaba va o'quvchining mustaqil fikrini rivojlantirishni, davlat boshqaruvida tashabbuskorlik va hisobdorlikni, iqtisodiyotda innovatsion mahsulot yaratishni, ma'naviy-ma'rifiy sohada esa milliy qadriyatlarni zamonaviy hayot talablari bilan uyg'unlashtirishni taqozo etadi.

Mavzuning dolzarbligi yana shundaki, globallashuv, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, axborot oqimining keskin tezlashuvi, mehnat bozoridagi raqobat va yoshlar dunyoqarashidagi o'zgarishlar jamiyatdan doimiy yangilanishni talab qilmoqda. Agar jamiyat a'zolari yangi bilimni qabul qilishga tayyor bo'lmasa, innovatsion texnologiyalar ham kutilgan natijani bermaydi; agar rahbar kadrlar eski buyruqbozlik uslubi bilan ishlasa, ochiq boshqaruv tamoyili real ijtimoiy natijaga aylanmaydi; agar ta'lim muassasalari faqat tayyor ma'lumotni yetkazish bilan cheklansa, ijodkor, tashabbuskor va mas'uliyatli avlodni shakllantirish mushkul bo'ladi. Shuning uchun yangi g'oyalar bilan ishlash, avvalo, tafakkurni yangilash, shaxsda mas'uliyatli erkinlikni rivojlantirish, ijtimoiy jarayonlarga befarq bo'lmaslik va o'z faoliyatini uzluksiz takomillashtirish madaniyatini shakllantirishni nazarda tutadi.

O'zbekiston 2030 strategiyasida barqaror iqtisodiy o'sish orqali daromadi o'rtachadan yuqori bo'lgan davlatlar qatoridan o'rin olish kabi asosiy g'oyalarning ilgari surilishi ham yangicha qarashning amaliy mohiyatini ochib beradi[2]. Bunday maqsadga erishish uchun resurslardan oqilona foydalanish, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish, yoshlarning startap va innovatsion loyihalarini qo'llab-quvvatlash, ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish, raqamli xizmatlar va ochiq ma'lumotlar asosida boshqaruv samaradorligini oshirish zarur. Demak, Yangi O'zbekiston sharoitida yangi g'oyalar jamiyatni harakatga keltiruvchi motivatsion kuch, yangicha qarash esa ushbu kuchni ilmiy asoslangan, ijtimoiy foydali va amaliy natijador faoliyatga aylantiruvchi metodologik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Maqolaning ilmiy maqsadi Yangi O'zbekiston taraqqiyoti kontekstida yangi g'oyalar va yangicha qarash asosida ishlash madaniyatining ijtimoiy-pedagogik mohiyatini ochib berish, uning nazariy manbalari, metodologik asoslari, amaliy natijalari va muhokama maydonidagi bahsli jihatlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotning asosiy vazifasi yangicha ishlash madaniyatini shaxs, ta'lim, boshqaruv va jamiyat taraqqiyoti o'rtasidagi uzviy aloqada talqin qilish, milliy g'oya va innovatsion tafakkur uyg'unligini asoslash, hamda yangi davr fuqarosining mas'uliyatli, tashabbuskor va ijodkor faoliyatini pedagogik jihatdan izohlashdir.

Adabiyotlar tahlili

Adabiyotlar tahlili. Mazkur mavzuning nazariy asoslarini yoritishda o'zbek ilmiy tafakkurida milliy g'oya, ma'naviy tarbiya, yoshlar dunyoqarashi, qadriyatlar falsafasi va taraqqiyot strategiyasi masalalarini tadqiq etgan olimlar ishlari alohida ahamiyat kasb etadi. Google Scholar orqali qidiruvda uchraydigan va mahalliy ilmiy nashrlarda ko'p iqtibos qilinadigan o'zbek olimlaridan Muhammadjon Quronov hamda Qahramon Nazarov qarashlari ushbu mavzuga bevosita yaqin. M.Quronovning milliy tarbiya, ma'rifat texnologiyasi va yoshlar dunyoqarashini shakllantirishga doir ishlari Yangi O'zbekiston sharoitida yangi g'oyalar bilan ishlashning ma'naviy-pedagogik poydevorini izohlashda muhim manba bo'la oladi. Uning "Milliy tarbiya va yoshlar" monografiyasi tavsifida yosh avlodni shakllantirishda milliy tarbiyaning o'rni, tarbiyaning mohiyati, yoshlar qarashlarini to'g'ri yo'lga boshqarish, milliy tarbiya yo'nalishlari, tajribalar va istiqbolli yondashuvlar atroflicha yoritilgani

qayd etiladi[3]. Bu qarashlar yangi g‘oyaning shunchaki tashqi modernizatsiya emas, balki shaxsning ma’naviy tayanchlari, milliy o‘zlikni anglash qobiliyati va ijtimoiy mas’uliyat hissi bilan bog‘liq ekanini ko‘rsatadi.

Qahramon Nazarovning falsafa, milliy g‘oya va qadriyatlar tizimi haqidagi ilmiy ishlari esa yangicha qarashning konseptual-falsafiy asoslarini belgilashda muhimdir. B.M.Qandovning rasmiy sahifasida keltirilgan nashrlar ro‘yxatida Q.Nazarov, B.M.Qandov, N.Alimuxamedova va boshqa mualliflar tomonidan tayyorlangan “Milliy g‘oya va O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” o‘quv qo‘llanmasi Toshkentda “O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyotida 2019-yilda 236 bet hajmda chop etilgani ko‘rsatiladi[4]. Bu manba milliy g‘oyani taraqqiyot strategiyasi bilan bog‘lab tahlil qilish imkonini beradi. Nazarov yondashuvi nuqtayi nazaridan milliy g‘oya jamiyatni birlashtiruvchi ruhiy-ma’naviy asos, davlat va xalq maqsadlarini uyg‘unlashtiruvchi falsafiy mezon, fuqarolik faolligini kuchaytiruvchi axloqiy-intellektual omil sifatida ko‘riladi. M.Quronovning pedagogik-ma’naviy tahlili bilan Q.Nazarovning falsafiy-konseptual yondashuvi o‘zaro uyg‘unlashganda, Yangi O‘zbekistonda yangi g‘oyalar bilan ishlash, bir tomondan, milliy tarbiya va shaxs kamoloti jarayoni sifatida, ikkinchi tomondan, jamiyatning strategik rivojlanish modelini anglash va uni amaliy faoliyatga tatbiq etish madaniyati sifatida talqin qilinadi. Shu sababli adabiyotlar tahlili yangi g‘oya va yangicha qarashni milliy qadriyatlar, ijtimoiy faollik, ma’naviy immunitet, ilmiy dunyoqarash, tanqidiy fikrlash hamda innovatsion boshqaruv bilan uzviy bog‘liq kompleks kategoriya sifatida baholash zarurligini ko‘rsatadi.

Metodologik qism

Metodologik qism. Ushbu maqolada Yangi O‘zbekistonda yangi g‘oyalar va yangicha qarash bilan ishlash madaniyatini ilmiy tahlil qilishda tizimli yondashuv, qiyosiy-tahliliy metod, kontent-tahlil, aksiologik yondashuv, ijtimoiy-pedagogik interpretatsiya, muammoli tahlil, tarixiy-mantiqiy tahlil, konseptual modellashtirish va umumlashtirish metodlari o‘zaro uzviylikda qo‘llanildi. Tizimli yondashuv mavzuni alohida shior yoki ma’naviy chaqiriq sifatida emas, balki davlat strategiyasi, ta’lim siyosati, ijtimoiy faollik, mehnat madaniyati, boshqaruv samaradorligi va shaxs kamoloti o‘rtasidagi murakkab aloqalar majmuasi sifatida o‘rganishga imkon berdi. Qiyosiy-tahliliy metod orqali an’anaviy ishlash uslubi bilan yangicha ishlash madaniyati o‘rtasidagi farqlar aniqlanib, eski ma’muriy buyruqbozlik, passiv ijrochilik va tashabbussizlik holatlari bilan ochiq muloqot, natijadorlik, kreativlik, dalillarga asoslangan qaror qabul qilish hamda fuqarolik mas’uliyati kabi yangi mezonlar taqqoslandi.

Kontent-tahlil metodi rasmiy strategik hujjatlar, milliy g‘oya va ma’naviy tarbiya haqidagi ilmiy qarashlar, jamoatchilik ishtiroki, ochiq boshqaruv, inson qadrini ulug‘lash, barqaror rivojlanish va yoshlar salohiyatini ro‘yobga chiqarishga doir tushunchalarni semantik jihatdan tahlil qilish uchun ishlatildi. Aksiologik yondashuv yordamida yangi g‘oya va yangicha qarashning qadriyatlarga bog‘liq mazmuni, ya’ni adolat, mas’uliyat, vatanparvarlik, bilimga intilish, inson qadriga hurmat, ijtimoiy hamkorlik, milliy o‘zlik va ochiq tafakkur kabi mezonlari aniqlashtirildi. Ijtimoiy-pedagogik interpretatsiya esa yangicha ishlash madaniyatini shaxs tarbiyasi, kasbiy kompetentlik, fuqarolik pozitsiyasi va jamiyatda faol ishtirok etish qobiliyati bilan bog‘lab tushuntirishga xizmat qildi. Tarixiy-mantiqiy tahlil orqali milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari harakat jarayonining ichki mantig‘i, yangilanish bosqichlari va modernizatsion ehtiyojlari aniqlab borildi. Konseptual modellashtirish metodi asosida yangi g‘oyalar bilan ishlashning shartli modeli ishlab chiqildi: muammoni ilmiy anglash, qadriyatli maqsadni belgilash, kreativ yechim ishlab chiqish, jamoaviy muhokamadan o‘tkazish, amaliy tatbiq qilish, natijani baholash va ijtimoiy tajribaga aylantirish. Umumlashtirish metodi esa tadqiqot davomida olingan nazariy xulosalarni yagona ilmiy matn holiga keltirish, mavzuning pedagogik, falsafiy va amaliy jihatlarini uzviy bog‘lash imkonini berdi.

Natijalar

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Yangi O‘zbekiston sharoitida yangi g‘oyalar va yangicha qarash bilan ishlash madaniyati jamiyatning institutsional, ma’naviy, pedagogik va amaliy rivojlanish darajasini belgilovchi muhim omildir. Birinchidan, yangi g‘oya shaxsni passiv ijrochilikdan faol tashabbuskorlikka olib chiqadi, chunki u insondan mavjud vaziyatni tanqidiy tahlil qilish, muammoning ildiz sabablarini aniqlash, mavjud resurslardan oqilona foydalanish va kutilayotgan natijani oldindan ko‘ra bilishni talab qiladi. Ikkinchidan, yangicha qarash boshqaruv va ta’lim jarayonida ochiqlik, hisobdorlik, natijadorlik va jamoatchilik bilan hamkorlik tamoyillarini kuchaytiradi. Rasmiy strategik hujjatlarda mahalliy tashabbuslarni inobatga olish, jamoatchilik muhokamalarini o‘tkazish, faoliyat natijalarini e’lon qilib borish va fuqarolarning takliflarini tizimlashtirish kabi vazifalar belgilanishi shuni anglatadiki, yangicha ishlash madaniyati endilikda normativ-huquqiy va tashkiliy asosga ega ijtimoiy zaruratga aylangan.

Uchinchidan, yangi g‘oyalar bilan ishlash ta’lim tizimida bilimni yodlashga emas, balki bilimni qo‘llash, muammoli vaziyatda qaror qabul qilish, kreativ loyihalar yaratish, ilmiy muloqotga kirishish va ijtimoiy foydali tashabbus ko‘rsatishga yo‘naltirilgan pedagogik jarayonni talab etadi. Bu jarayonda o‘qituvchi tayyor xulosalarni yetkazuvchi shaxs emas, balki talabani izlanishga undovchi, mustaqil fikrlashni rag‘batlantiruvchi, milliy qadriyatlarni zamonaviy tajriba bilan bog‘lovchi hamkor-subyekt sifatida namoyon bo‘ladi. To‘rtinchidan, yangi g‘oya va yangicha qarash mehnat madaniyatini ham o‘zgartiradi: har bir mutaxassis o‘z ish joyida mas’uliyat, sifat, tashabbus, innovatsion yondashuv va ijtimoiy foyda mezonlari asosida harakat qilgandagina umumiy taraqqiyotga hissa qo‘sha oladi. Beshinchidan, ushbu mavzu ma’naviy immunitet bilan ham bog‘liq. Chunki yangi fikrga ochiq bo‘lmagan, tanqidiy tahlil qila olmaydigan, axborot oqimida yo‘lini topa olmaydigan shaxs turli mafkuraviy ta’sirlarga beriluvchan bo‘lib qoladi. Yangi O‘zbekistonning yangi fuqarosi esa milliy qadriyatlarga tayangan, lekin zamonaviy dunyo talablarini anglaydigan, ilmiy asosga suyanadigan, ochiq muloqotga tayyor va mas’uliyatli qaror qabul qila oladigan shaxs bo‘lishi lozim. Natijalar shuni tasdiqlaydiki, yangicha ishlash madaniyatining pedagogik mohiyati shaxsda bilim, qadriyat, motivatsiya, kommunikativ faollik va amaliy natijadorlikni bir butun kompetensiya sifatida shakllantirishdan iborat.

Muhokama

Muhokama. Mavzu bo‘yicha xalqaro ilmiy fikrlar doirasida John Dewey va Karl Popper qarashlari o‘rtasida shartli polemikani ko‘rish mumkin. Deweyning “Experience and Education” asarida tajriba, faol o‘rganish, ijtimoiy muloqot va ta’limning hayot bilan bog‘liqligi muhim metodologik tamoyil sifatida talqin qilinadi; Google Books bibliografik ma’lumotlarida ushbu asar Collier Books nashriyotida 1976-yilda qayta nashr qilingan, 91 betdan iborat ekani ko‘rsatilgan[5]. Dewey nuqtayi nazaridan yangicha qarash, avvalo, insonning o‘z tajribasini qayta tashkil etishi, muammoli vaziyatni o‘rganishi va demokratik muloqot orqali foydali amaliy xulosaga kelishidir. Bu yondashuv Yangi O‘zbekiston sharoitida ta’lim, boshqaruv va fuqarolik faolligini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega, chunki yangi g‘oya inson hayotidan, mahalla muammosidan, ta’lim ehtiyojidan, mehnat jarayonidagi real tajribadan uzilmasligi lozim.

Popper esa “The Open Society and Its Enemies” asarida ochiq jamiyat, tanqidiy ratsionalizm va yopiq mafkuraviy tizimlarga qarshi fikrni ilgari suradi; Routledge nashriyoti ushbu asar birinchi marta 1945-yilda ikki jildda chop etilganini qayd etadi[6]. Popper uchun yangi g‘oyaning qiymati uning qanchalik balandparvoz aytilganida emas, balki tanqidga ochiqligi, xatolarni tuzatish imkoniyati va erkin muhokama sharoitida sinovdan o‘ta olishidadir. Shu nuqtada Dewey va Popper o‘rtasidagi bahs shunday mazmun kasb etadi: Dewey yangi g‘oyani tajriba va ijtimoiy o‘rganish orqali shakllanadigan pedagogik jarayon sifatida ko‘rsa, Popper uni ochiq tanqid, dalil va xatoni

bartaraf etish mexanizmi sifatida talqin qiladi. Yangi O‘zbekiston uchun bu ikki yondashuvning uyg‘unligi zarur. Faqat tajribaga tayangan, lekin tanqidiy tahlildan o‘tmagan g‘oya samarasiz amaliyotga aylanib qolishi mumkin; faqat tanqidga asoslangan, lekin ijtimoiy tajriba va qadriyat bilan bog‘lanmagan fikr esa hayotiy natija bermaydi. Demak, yangicha qarash tajribaga tayangan ijodkorlik va tanqidga ochiq ratsionallikning birligida shakllanadi. Ushbu munozara maqola mavzusining nazariy asosini chuqurlashtirib, Yangi O‘zbekistonda yangi g‘oyalar bilan ishlash ochiq jamiyat, faol ta’lim, ijtimoiy hamkorlik va mas’uliyatli modernizatsiya tamoyillari bilan bog‘liq ekanini ko‘rsatadi.

Xulosa

Xulosa. Yangi O‘zbekistonda yangi g‘oyalar va yangicha qarash bilan ishlash zarurati mamlakat taraqqiyotining hozirgi bosqichida shaxs, jamiyat va davlat o‘rtasidagi munosabatlarni yangi mazmunda tashkil etish ehtiyojidan kelib chiqadi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, yangi g‘oya jamiyatda innovatsion fikr, ma’naviy yangilanish, fuqarolik faolligi va ijtimoiy mas’uliyatni kuchaytiruvchi intellektual-ma’naviy omil bo‘lsa, yangicha qarash ushbu g‘oyani ilmiy asoslangan, amaliy natijador va tanqidiy tahlilga ochiq faoliyatga aylantiradigan metodologik madaniyatdir. Mavzu doirasida o‘zbek olimlari M.Quronov va Q.Nazarov qarashlari milliy tarbiya, milliy g‘oya, qadriyatlar, ma’naviy immunitet va taraqqiyot strategiyasi masalalarini tushuntirishda muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. Xorijiy ilmiy yondashuvlar, xususan Deweyning tajribaga asoslangan ta’lim haqidagi fikrlari va Popperning ochiq jamiyat hamda tanqidiy ratsionalizm haqidagi qarashlari esa yangi g‘oyaning hayotiy tajriba, erkin muloqot, tanqidiy baholash va doimiy takomillashtirish jarayonida shakllanishini asoslaydi. Shunday qilib, Yangi O‘zbekiston fuqarosi yangicha ishlash madaniyatini egallagan, o‘z kasbiy faoliyatini mamlakat manfaatlari bilan bog‘laydigan, muammoga befarq bo‘lmaydigan, ilmiy fikrlaydigan, milliy qadriyatlarga sodiq va zamonaviy innovatsiyalarga ochiq shaxs sifatida kamol topishi zarur. Maqolaning umumiy ilmiy xulosasi shundan iboratki, yangi g‘oyalar va yangicha qarash bilan ishlash faqat davr talabi emas, balki ta’lim, boshqaruv, iqtisodiyot va ma’naviy hayotning uzviy rivojlanishini ta’minlaydigan strategik pedagogik mezondir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida. Lex.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida. Lex.uz.
3. Quronov M. Milliy tarbiya va yoshlar. Monografiya. Kitobxon.com elektron kutubxona ma’lumotlari asosida.
4. Nazarov Q., Qandov B.M., Alimuxamedova N. va boshqalar. Milliy g‘oya va O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. O‘quv qo‘llanma. Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2019. 236 bet.
5. Dewey J. Experience and Education. Collier Books, 1976. 91 pages.
6. Popper K. The Open Society and Its Enemies. Routledge, first published in two volumes in 1945.